

БЪЛГАРСКАТА МИННА ИНДУСТРИЯ ПРЕЗ 2014 Г. – ПЕРСПЕКТИВИ, ОЧАКВАНИЯ И ПРОГНОЗИ

Веселин Митев

Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“, 1700 София, E-mail: ves_mitev@abv.bg.

РЕЗЮМЕ: В доклада е представено изменението на реалните брутни вътрешни продукти, реализирани от световната, американската, европейската, китайската и българската икономики за периода 2007 ÷ 2014 г. и прогноза за 2015 и 2016 г. Направена е кратка характеристика на външната и вътрешната икономическа среда на България през 2014 г.

Анализирано е изменението на обемите на промишленото производство и на цените на производител за сектор „Промисленост“, за подотрасъл „Добивна промишленост“, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини за периода 2008 ÷ 2014 г. В резултат на това са очертани условията и перспективите пред минните предприятия за добив и преработка на въглища, метални руди, неметални материали и суровини.

BULGARIAN MINING INDUSTRY IN 2014 - PERSPECTIVES, EXPECTATIONS AND PROGNOSIS

Veselin Mitev

University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", 1700 Sofia, E-mail: ves_mitev@abv.bg.

ABSTRACT: The paper presents real GDP realized by world, American, European, Chinese and Bulgarian economies for 2007 ÷ 2014 and prognosis for 2015 and 2016.

A short characteristic of the external and internal business environment in Bulgaria in 2014 is done.

The fluctuations of industrial production volumes and production prices in mining extraction industry are analyzed for 2008 ÷ 2014. Finally, the conditions and perspectives of mining companies for production and processing of coal, metal ores and nonmetal raw materials are outlined.

Въведение

В настоящия момент по данни на Националния статистически институт (НСИ) голяма част от българските минни предприятия работят успешно и рентабилно. В добивната индустрия активна стопанска дейност развиват 386 дружества и организации от областта на проучването, добива и преработка на подземни богатства и свързаните с това дейности и услуги. В отрасъла работят пряко около 24635 души, които осигуряват малко над 5% от брутният вътрешен продукт (БВП) на страната. Други 120000 работни места съществуват заради обслужването на компаниите в отрасъла.

През последните години световната, европейската и голяма част от националните икономически системи продължават да се възстановяват от една от най-дълбоките рецесии в съвременната икономическа история, а именно финансовата и икономическата криза от 2008 ÷ 2009 г. Икономическата и финансова криза оказва съществено въздействие върху дейността на всички минни предприятия като най-тежка беше ситуацията в началото на кризата, когато потреблението и производството на минна продукция от различните видове подземни богатства се сви с между от 35% до 70%.

През последните шест години увеличеното световно производство и потребление на метални и енергийни суровини се оказа благоприятен фактор първоначално за развитие на добивът и преработката на енергийни, метални и част от индустриалните суровини. За съжаление рязкото свиване на потреблението на строителни материали и част от индустриалните минерали през 2009 и 2010 г. все още ограничава добива и последващата им преработка. Нарастването на физическия обем на строителството, измерен с изменението на индексът на физическия обем на строителство през 2014 г. е с 5,04% спрямо 2013 г. Това обуславя слабото нарастване на добива и преработката на строителни и скално-облицовъчни материали през 2014 г.

Целта на настоящия доклад е на осовата на анализ на набраната по статистически път стопанска и пазарна информация да бъдат очертани настоящото състояние и перспективите за развитие на българските минни предприятия в условия на увеличено вътрешно потребление на метални руди и концентрати, вследствие на външно търсене на крайни метали, основно за европейските и световните пазари, нараснало вътрешно потребление на въглища и свито, но в перспектива слабо нарастващо вътрешно потребление на строителни, скално-облицовъчни материали и индустриални минерали.

Икономическа активност

Икономическата активност през по-голямата част от 2014 г. остана на относително ниско равнище. Основната причина за влошаването на показателите, отчитащи икономическата активност, а именно реалните брутни вътрешни продукти, е вследствие от продължаващите страхове за финансовото здраве на голяма част от високоразвитите страни от Европейския съюз (ЕС). Последиците от глобалната финансова и икономическа криза от 2009 г. и по-конкретно неустойчиво високите бюджетни дефицити и растящата задлъжнялост на публичния сектор, не само че не можаха да бъдат преодолені в редица страни, но се забелязва тенденция към влошаване, изразяваща се в нарастващата доходност по новоемитираните ценни книжа в страните от ЕС.

На фигура 1 е представена динамиката на изменение на реалния БВП на световната, американската, европейската, китайската и българската икономически системи за периода 2007 ÷ 2014 г. и прогноза за развитието на показателя за 2015 и 2016 г. Фигурата е построена по данни от годишните доклади на Международния валутен фонд за периода 2009 ÷ 2013 г. (World Economic Outlook, April 2009, April 2010, April 2011, April 2012, January 2013, April 2014, January 2015 и April 2015) и по данни на Евростат за същия период (Real GDP growth rate – volume, May 2015).

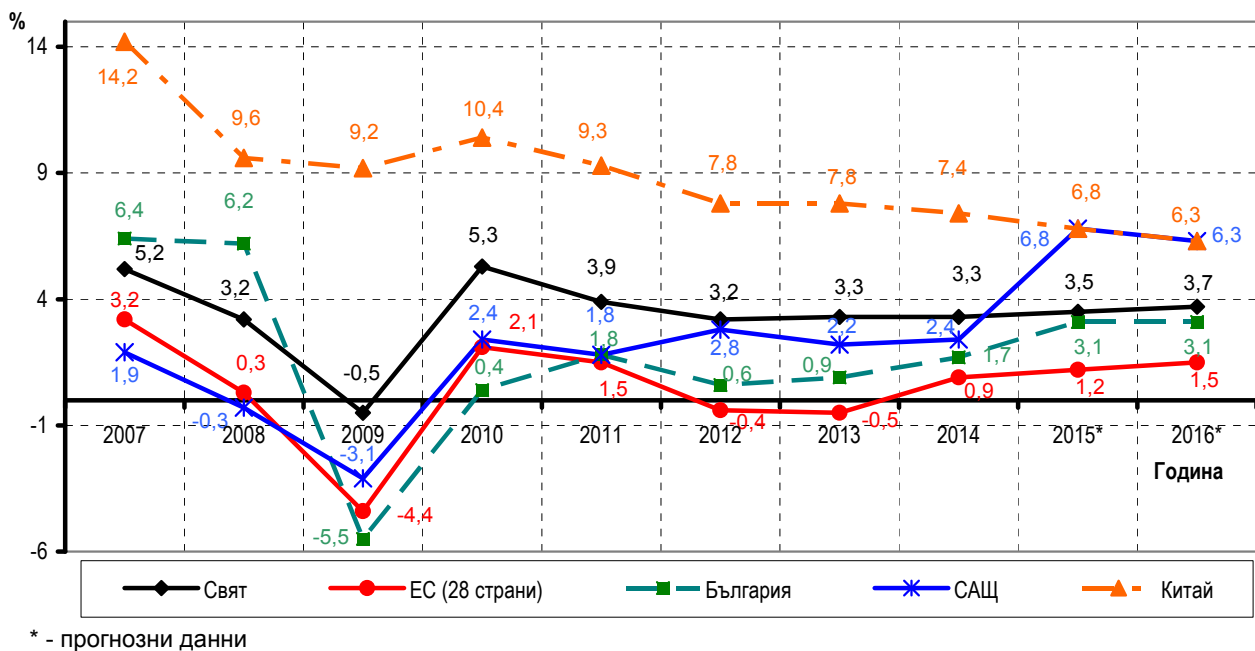
От данните на фиг. 1 е видно, че растежът на икономическата активност в България е по-слаб от растежа на икономическата активност в света, в Китай и в САЩ, но е в близки граници, а дори и значително изпреварва този на ЕС. Разбира се прогнозите за развитието на реалните БВП, представени на фиг. 1 на различните световни, европейски и национални финансови институции не са

еднозначни и се характеризират с ниска устойчивост, но могат да покажат очакванията на финансовите експерти за бъдещото развитие на отделните икономически системи. Те в последствие подлежат и на многократно ревизиране през отделните периоди.

Растежът на реалния БВП на България за 2014 г. е 1,7%. Европейската комисия (ЕК) и Международният валутен фонд (МВФ) прогнозира, че той през 2015 г. ще достигне 3,1%, а през 2016 г. ще се запази отново на 3,1%. За 2015 г. ЕК прогнозира нарастването на БВП за целия Европейски съюз да е 1,2%, докато числото за еврозоната е по-малко – около 0,9%. Очаква се през 2016 г. икономиките да продължат да нарастват, съответно с до 1,5% и с до 1,2%. От ЕК съобщиха, че очакват възстановяването на икономиката в ЕС ще продължи, след като успя да излезе от рецесията през 2014 г. Според Еврокомисията слабото нарастване на търсенето на вътрешния пазар ще се превърне в основния двигател на умерения икономически растеж до края на 2016 г.

Външна и вътрешна икономическа среда на България през 2014 г.

За поредна година икономическата среда на България през 2014 г. се характеризираше с висока несигурност, слаба икономическа активност, политическа нестабилност и фалит на една от шестте най-големи банки през първото полугодие. Вероятно най-много за това допринесе и икономическата несигурност и продължаващите финансовите затруднения на Гърция, Испания, Португалия, Италия, Кипър, Словения и Унгария, а също и слабия икономически растеж като цяло в Европа.

Фиг. 1. Динамика на изменение на реалния БВП на световната, американската, европейската и българската икономически системи за периода 2007 ÷ 2014 г. и прогноза за 2015 и 2016 г.

През 2014 г. икономическият растеж в целия свят продължи да се забавя. На фона на несигурността и увеличаващото се напрежение на финансовите пазари очакванията на бизнеса и на потребителите продължават да са умерено песимистични. В краткосрочен период неблагоприятно въздействие оказват значителните структурни неуредици, особено в развитите европейски страни и забавения растеж на китайската икономика, в резултат на което се очаква да се забави възстановяването на световната икономика дори и в средносрочен период.

Неуверените и често непоследователни политики и действия на институциите в ЕС по справяне със задълбочаващата се дългова криза основно в Гърция, но и по цялата южна дъга на Европа. Допълнително напрежение оказват избухналият политически и военен конфликт в Украйна и вътрешните неуредици в Македония. Тези фактори засилват чувството за несигурност, поради което голяма част от инвеститорите са изключително предпазливи и се въздържат от стартирането на нови проекти в очакване на по-благоприятни периоди, но не и в краткосрочна перспектива.

Икономическата активност на света през по-голямата част от 2014 г. се запази на относително добро равнище. Влияние за това оказва стабилизирането на цените на основните стоки, в т.ч. и енергоносителите, продължаващият висок, макар и свиващ се растеж на китайската икономика, която е най-големия потребител на ресурси и износител на крайни продукти. Глобалният икономически растеж продължава да се забавя от 3,9% през 2011 г., на 3,2% през 2012 г., до 3,3% през 2013 и 2014 г. Най-голям принос за това забавяне имат голяма част от страните членки на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), в т.ч. и държавите от Евронзоната, включващи основните търговски партньори на България като Германия, Италия, Гърция, Кипър, Франция и др.

На национално ниво не се наблюдават съществени промени в икономическата политика на България, която продължава да бъде по-скоро пасивна към случващото се в Европа и в света. В крайна сметка финансовата 2014 г. може да се определи като година на слаб икономически ръст от 1,7% на реалния БВП и затегната фискална политика. В тези условия оцеляването и съхраняването на активите остана основна задача на преобладаващата част от частните и държавни фирми, а също и на домакинствата. Вътрешното потребление в страната се запазва ниско, поради намаляващата покупателна способност на населението, което доведе и до дефлация от 1,4% през 2014 г.

Средната работна заплата в страната отчита слаб, умерен и постоянен ръст, но на фона на високата безработица от средно 11,4% през 2014 г., не доведе до нарастване на доходите на домакинствата и стимулиране на вътрешното потребление.

По данни на НСИ през 2014 г. износът на България намалява с 0,9% спрямо 2013 г. и е в размер на 43,2 млрд. лв. по цени FOB. Основен търговски партньор на България продължават да са страните от ЕС, които формират 60,4% от износа на страната. Вносът на България през 2014 г. се увеличава със 1,4% спрямо предходната година и е на стойност 50,5 млрд. лв. по цени CIF.

Външнотърговското салдо (износ FOB - внос CIF) на България за 2014 г. е отрицателно и е на стойност 8,0 млрд. лв., което е увеличение спрямо 2013 г. с 14,5%. Най-голям е стойностният обем на стоките, внесени от Русия, Германия, Италия, Румъния, Гърция, Турция, Испания, Унгария и Франция.

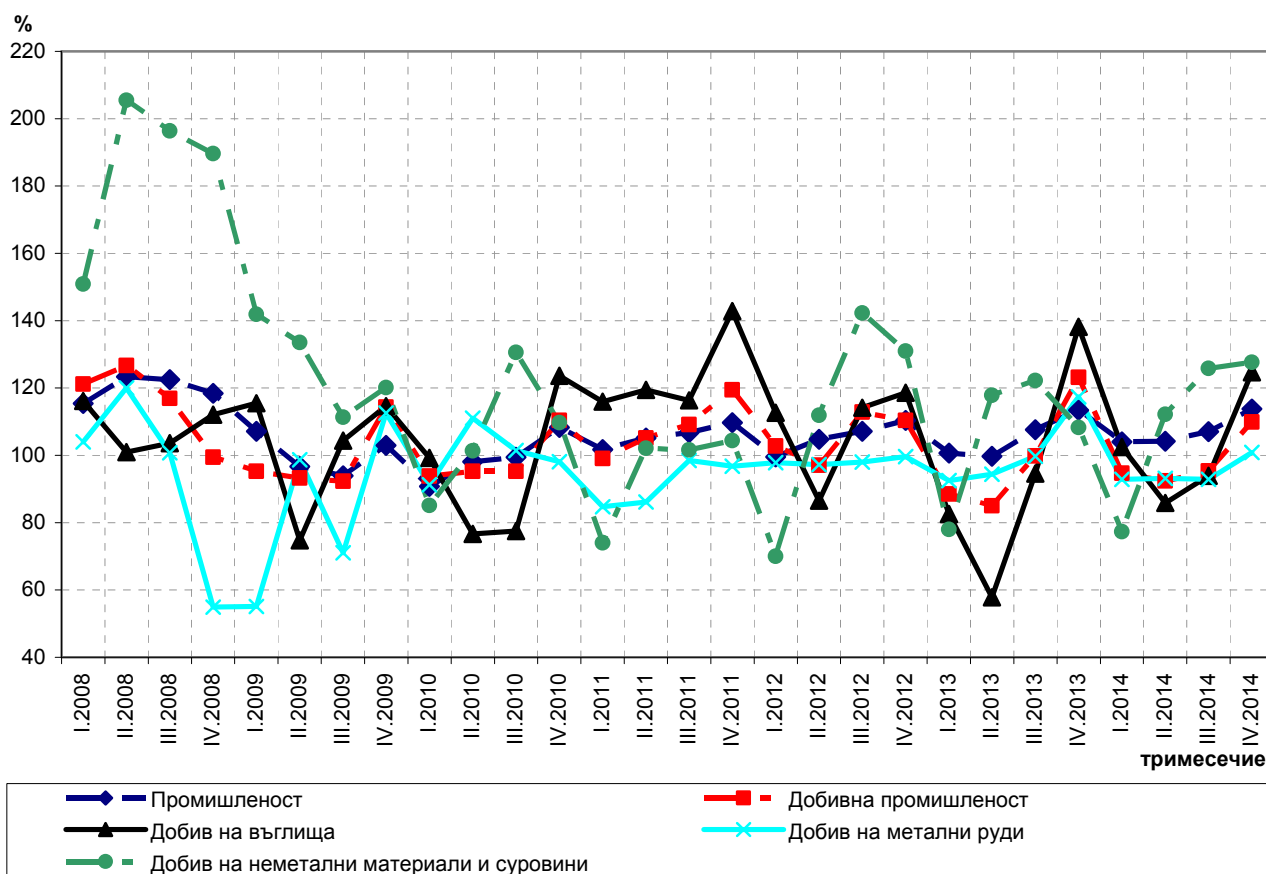
Индекси на промишленото производство на България

На фигура 2 са представени индексите на промишленото производство на България за периода първо тримесечие на 2008 г. ÷ четвърто тримесечие на 2014 г. за сектор „Промишленост“, подотрасъл „Добивна промишленост“, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини. Фигурата е построена по данни на НСИ (Индекси на промишленото производство, май 2015 г. като месечните данни са преизчислени на тримесечна основа).

От фиг. 2 се вижда, че от есента на 2009 г. промишленото производство на България отчита умерен и постоянен слаб ръст със силно проявена сезонност, особено през 2013 и 2014 г. Това твърдение е валидно и за подотрасъл „Добивна промишленост“.

Добивът на въглища от второто тримесечие на 2013 г. отчита най-висок спад за периода 2008 – 2014 г., но за третото и четвъртото тримесечие на 2013 г. достига стойности, аналогични на зимата на 2012 г. Това може да се обясни с увеличението на относителния дял на добиваната електроенергия от въглища, през зимния отоплителен период, през който ръстът е от около 80 процентни пункта. Продължава явната силно изразена тенденция на сезонност в производството и потреблението на електрическа енергия от въглища в България.

Добивът на метални руди след началото на финансовата и икономическа криза се възстанови най-бързо и от януари 2009 г. регистрира слаб умерен ръст със слабо изявена флукутация в следствие на високата динамика на стоковите борси. Но въпреки това обемите на производство се колебаят между 60 и 100% от тези преди кризата. През четвъртото тримесечие на 2013 г. добивът на метали достига стойности, отпреди финансовата и икономическата криза. Динамиката на обемите на производство и реализация на метални руди не е подчинена на определена сезонност, а е в следствие на нарастващото потребление и производство на металите в световен мащаб.

Фиг. 2. Тримесечни индекси на промишленото производство на България за периода първо тримесечие на 2008 г. + четвърто тримесечие на 2014 г. за сектор „Промисленост”, подотрасъл „Добивна промишленост”, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини (сезонно неизгладени, 2010 г. = 100%)

Най-тежка се запазва ситуацията при добива на индустриални минерали, строителни и скално-облицовъчни материали, където производството и потреблението има предимно регионален характер и е вследствие на високия спад в хоризонталното и най-вече във вертикалното строителство с настъпването на рецесията. Добивът на строителни и скално-облицовъчни материали отчете най-значителен спад. Изменението на индексите на промишленото производство на неметални материали и суровини също така очертава силно проявена сезонност в производството и потреблението им със спадове през зимните месеци и ръст през останалите периоди. През 2013 г. се отчита спад в производството и потреблението на неметални материали и суровини от 6,3% на годишна база, който се дължи на намаляване на строителната активност с 6,7% през 2013 г. и намаленото потребление на индустриални минерали.

Като цяло добивната промишленост през 2014 г. отчита слаб ръст спрямо предходната година, който е резултат на нарастването на добива на въглища и на неметални материали и суровини през годината. През третото и четвъртото тримесечие бързо се възстановява и в край на годината достига обеми, които са близки на тези от преди настъпването на кризата.

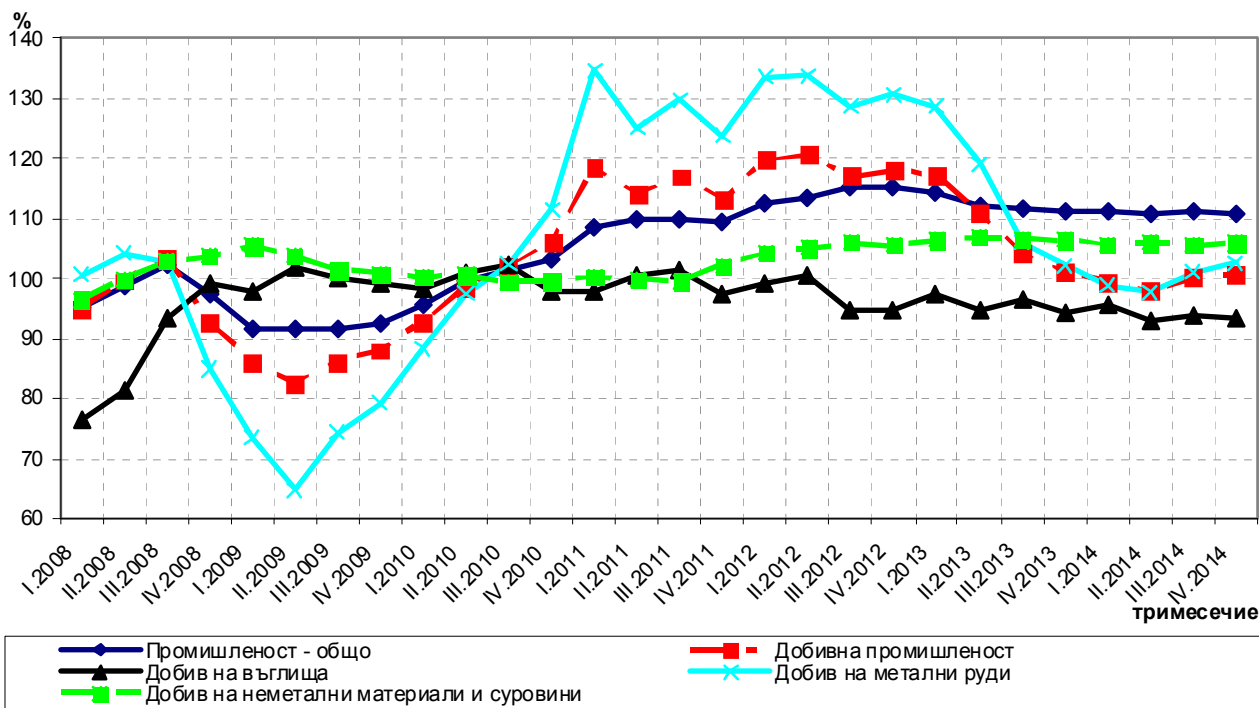
Като цяло промишленото производство на България реализира слаб, но постоянен ръст със слабо изразена

сезонност и все още не може да достигне нивата от преди настъпването на кризата.

Индекси на цени на производител в България

Индексите на цените на производител отразяват динамиката на пазара на природни ресурси и суровини или измененията в търсенето. Наличието на устойчив курс в изменението му в няколко поредни месеца може да се счита за ранен индикатор за посоката на движение на определен сектор или на цялата икономическа система. Като основен краткосрочен бизнес показател, той дава насока за тенденциите в развитието на потребителската инфлация (или дефлация).

На фигура 3 са представени индексите на цените на производител в България на вътрешния и на международния пазар за периода първо тримесечие на 2008 г. + четвърто тримесечие на 2014 г. за сектор „Промисленост” и подсекторите: „Добивна промишленост”; за добив на въглища; за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини. Фигурата е построена по данни на НСИ (Общ индекс на цени на производител в промишлеността, май 2014 г. като месечните данни са преизчислени на тримесечна основа).

Фиг. 3. Тримесечни индекси на цени на производител в България на вътрешния и международния пазар за периода първо тримесечие на 2008 г. ÷ четвърто тримесечие на 2014 г. за сектор „Промисленост“, подотрасъл „Добивна промишленост“, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини (сезонно неизгладени 2010 г. = 100%)

От фиг. 3 се вижда, че цените на производител в промишлеността отчитат увеличение от 14,0% през анализирания период. През 2014 г. те отчитат слаб спад спрямо предходната година. За подсектор „Добивна промишленост“ през 2014 г. е отчетен слаб ръст с около 4%, който основно се дължи най-вече на слабия ръст на цените на металите на стоковите борси през годината.

Цените на производител при добива на метални руди през 2014 г. е отчетен слаб ръст от 3%. Тук цените се характеризират с относително по висока флукуация от тези при останалите видове подземни богатства.

Цените на производител при добива на въглища през 2014 г. бележат слаб спад от 6% спрямо предходната година, което се дължи на слабия спад на цените на енергоносителите през годината и все още свитото електропотребление. Върху цените на въглищата влияние оказва и високата степен на държавна регулация и дългосрочното договориране на доставките от топлоцентралите от Източномаришкия въглищен басейн.

При добива на неметални материали и суровини цените са запазили равнищата от преди икономическата криза, а дори и слабо са нараснали. През 2014 г. те се характеризират със слаб спад и много по-слабо изразена флукуация.

Заклучение

Изнесените данни от МВФ, Евростат и НСИ говорят ясно, че българската икономика през 2014 г. е отчела реален ръст от 1,7% и перспективите пред нея са за умерен растеж през 2015 и 2016 г. от 3,1% и за двете години.

Макар че икономиката се намира в дефлация, то безработицата в националното ни стопанство все още заема високи равнища (10,6%), от които възстановяването ще бъде труден и продължителен във времето процес.

Основните фактори за нестабилността на българската икономика все още са: ниските бюджетни приходи и ограничаването на бюджетните разходи; все още свитото потребление на домакинствата; слабият и несигурен ръст на износа; преобладаващият отлив на чужди инвестиции; високите цени на енергийните носители, суровините, металите и акцизите в период на свито вътрешно потребление; изключително слабият ръст на индустриалния сектор, туризма и земеделието; слабият ръст на строителството; намаляващата и ниска инвестиционна активност.

Високата динамика на стоковите пазари и продължаващата икономическа нестабилност обуславят все още високи нива на несигурност относно бъдещото развитие, поради което инвеститорите все още ограничават икономическата си активност.

Продължаващите високи равнища на безработица ограничават доходите на населението и утежняват социалните разходи на държавата, вследствие на което очакванията за нарастване на вътрешното потребление са все още песимистични.

Високата обвързаност на българската икономика със страните от централна и южна Европа предопределя висока степен на зависимост на националното ни стопанство от развитието на инвестиционната активност в тези райони на ЕС.

Перспективите пред българските минни предприятия от добива и преработката на метални полезни изкопаеми,

въпреки слабия ръст на производството и на цените на металите през 2014 г. се запазват благоприятни. Поради преобладаващия експортен характер на произвежданите крайни метали дългосрочните перспективи за обема на производството са силно обвързани с очакванията за развитието на европейските и световните пазари на основните метали.

Цените на металите макар, че се характеризират с висока динамика и ръст спрямо 2013 г., то те ще се запазят на такива високи равнища, които благоприятстват техния ефективен добив.

Бъдещият добивът на енергийни въглища е предопределен от делът им в енергийния микс, а също и от все още ограниченото вътрешно потребление и слабия сезонно проявен ръст на износа на електрическа енергия.

Въпреки че цените на енергийните въглища през 2014 г. отчитат слаб спад, то те се запазват на такива равнища, които благоприятстват техния ефективен добив по открит способ, докато при подземния въгледобив рентабилността е значително по-ниска, а дори и отрицателна.

Перспективите пред българските предприятия от добива и преработката на индустриални минерали, които отчитат слаб ръст през 2014 г., все още остават песимистични, поради ограниченото потребление на продукти за химическата и хранително-вкусовата промишленост в Европа.

В сектора на строителството през 2014 г. се наблюдава ръст на строителната активност с 5,0% и се очаква в близките години тя да продължи слабо да нараства. Потреблението на строителни и скалнооблицовъчни материали се запазва на равнища все още много далече от обемите през 2008 г., но в дългосрочен период се очаква плавно да се увеличи.

Бъдещото развитие на световната, европейската и българската икономики е немислимо без увеличаване на производството и потреблението на минерални суровини, което благоприятства развитието на добива и преработката на енергийни и метални полезни изкопаеми към момента. Добивът на индустриални минерали, строителни и скалнооблицовъчни материали ще продължи да нараства с ниски, но постоянни темпове.

Литература

- Индекси на промишленото производство. НСИ, май 2015. – <http://www.nsi.bg>.
- Митев, В., Д. Костова. Българската минна индустрия през 2012 г. – перспективи, очаквания и прогнози. Годишник на МГУ „Св. Ив. Рилски“, т. 55, св. IV, ИК „Св. Ив. Рилски“, С., 2012, с. 51-55.
- Митев, В., Л. Тодорова. Българската минна индустрия през 2013 г. – перспективи, очаквания и прогнози. Годишник на МГУ „Св. Ив. Рилски“, т. 57, св. IV, ИК „Св. Ив. Рилски“, С., 2014, с. 34-38.
- Общ индекс на цени на производител в промишлеността. НСИ, май 2015 – <http://www.nsi.bg>.
- Статистически годишник. НСИ, 2015.
- Търговия на България с ЕС през 2014 година. НСИ, Май 2015. – <http://www.nsi.bg>.
- Real GDP growth rate – volume – <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>.
- World Economic Outlook: Crisis and Recovery*. International Monetary Fund, April 2009, p. 2.
- World Economic Outlook: Growth Resuming, Dangers Remain*. International Monetary Fund, April 2012, p. 2.
- World Economic Outlook: Rebalancing Growth*. International Monetary Fund, April 2010, p. 2.
- World Economic Outlook: Tensions from the Two-Speed Recovery*. International Monetary Fund, April 2011, p. 2.
- World Economic Outlook Update: Gradual Upturn Global Growth During 2013*. International Monetary Fund, January 2013, p. 2.
- World Economic Outlook Update: Recovery Strengthens, Remains Uneven*, April 2014, p.2, p. 184.
- World Economic Outlook Update: Cross Currents, January 2015*, p.2.
- World Economic Outlook: Uneven Growth: Short- and Long-Term Factors*, April 2015, p.2.

Статията е препоръчана за публикуване от кат. „Икономика и управление“.